

Lärarmaterial

Musik och sångtexter **Stephen Schwartz** Manus **Winnie Holzman**

Baserad på Gregory Maguires roman.

Spelas på svenska i ny översättning av Calle Norlén.

Musikaliska arrangemang ALEX LACAMOIRE & STEPHEN OREMUS

Orkestrering WILLIAM DAVID BROHN

Adaption för GöteborgsOperan BJÖRN DOBBELAERE

Dirigent och musikaliskt ansvarig BJÖRN DOBBELAERE

Dirigenter JOAKIM HALLIN, SOFIA WINIARSKI

Regi SAMUEL HARJANNE

Koreografi GUNILLA OLSSON KARLSSON

Scenografi och kostymdesign TAKIS

Ljusdesign NIKLAS ELFVENGREN

Ljuddesign DENNIS BARKEVALL

Videodesign PXLFLD

16 september 2023–24 april 2024

Föreställningslängd ca 3 tim inkl. 1 paus.

Presenteras i överenskommelse med Music Theatre International.

Ursprungligen producerad för Broadway av Marc Platt, David Stone och Universal Stage Productions.

Originaluppsättningen på Broadway regisserades av Joe Mantello.

GÖTEBORGS
OPERAN

Förbered besöket

- Gå igenom handlingen. På opera.se finns mer information, filmklipp och foton.
- Lyssna på några av låtarna. Läs och analysera texterna. Finns det några återkommande teman? Lyssna på hur melodierna är uppbyggda. Musiken finns exv. på Spotify, dock finns inga inspelningar av musikalen med svensk text.
- Läs på om den dramaturgiska kurvan och hur man kan bygga en berättelse. Ta upp begrepp som anslag, presentation, vändpunkt, fördjupning.
- Läs regissörens text på s. 7.
- Läs dirigentens text på s. 8
- Läs om kostymerna och scenografin på s. 9
- Gå igenom GöteborgsOperans [information om skolbesök](#).

Kom ihåg!

Ni får gärna fota och filma vid applådtacket. Däremot är det inte tillåtet att fota, filma eller ta upp ljud i salongen under föreställningen.

Handlingen

Akt 1

Glinda, den goda häxan från norr, meddelar invånarna i Oz att Elphaba, den gröna, onda häxan från väst, är död. Och så förflyttas vi tillbaka i tiden ...

Den unga Elphaba och hennes syster Nessarose, döttrar till guvernören i Munchkinland, anländer till Shizuniversitetet. Elphaba och Galinda hamnar i bråk redan från början: Elphaba blir inbjuden att delta i Madame Morribles trolldomslektion, men inte Galinda. Elphaba blir glad och förvånad över att upptäcka att hon kanske har magiska krafter. Hon fantiserar om hur det skulle vara att möta Trollkarlen.

Studenterna finner sig till rätta på Shiz. Elphaba och Galinda blir rumskamrater – och avskyr varandra. Galinda och de andra studenterna bryr sig knappt om att deras lärare, Doktor Dillamond, är en talande get. Men Elphaba oroas över hans varningar om att de talande djuren i Oz håller på att förlora talförmågan.

Fiyero, prinsen från Vinkus, anländer till Shiz och bjuder med Galinda på en bal. Hon tackar ja. För att bli av med Boq, sin påstridige beundrare, övertalar Galinda honom att bjuda Nessarose på festen. Av tacksamhet ordnar Elphaba så att Galinda får vara med på trolldomslektionen. Galinda bestämmer sig för att hjälpa Elphaba att bli mer populär.

Elphaba blir bedrövad när Doktor Dillamond arresteras och förs bort av myndigheterna. Hon blir arg när hon ser en regeringsföreträdare experimentera på en inburad lejonunge och ilskan utlöser en förtrollning som fryser alla i rummet. Elphaba och Fiyero befriar det skräckslagna lejonet och Elphaba inser att hon är attraherad av Fiyero.

Madame Morrible meddelar Elphaba att hon är inbjuden till Emerald City för att träffa

Trollkarlen. Elphaba bjuder med Galinda. Under förevändningen att testa Elphabas magiska förmåga lurar Trollkarlen henne att skapa en förtrollad spionarmé åt honom. Elphaba blir chockad när hon inser att Trollkarlen har skapat en anti-djur-mobb för att stärka sin politiska makt. När Madame Morrible sedan förtalar Elphaba offentligt och kallar henne för en ond häxa, svär Elphaba att kämpa mot Trollkarlens orättvisa.

Akt II

Galinda, nu Glinda, och Madame Morrible ingår i Trollkarlens organisation och de meddelar att Glinda och Fiyero ska gifta sig. Fiyero ansvarar för jakten på Elphaba. Glinda verkar lycklig, men hon har betalat ett högt pris för att komma dit hon är.

Nessarose är nu guvernör i Munchkinland. Hon har blivit bitter och elak och fått smeknamnet "Den onda häxan från öst". Elphaba besöker Nessarose och ber om hjälp, men systrarna bråkar och går skilda vägar. Elphaba återvänder till Emerald City där Trollkarlen försöker övertala henne att ansluta sig till honom. Hon är frestad, men vägrar.

Efter att deras vägar korsas i Emerald City blir Elphaba och Fiyero förälskade. De planerar ett liv tillsammans. Elphaba får en obehaglig vision av ett flygande hus. Hon tar sig snabbt till Munchkinland och upptäcker att Nessarose har krossats.

Glinda och Elphaba konfronterar varandra. När Fiyero försöker ingripa rusar en arg folkmassa mot honom. Elphaba svär att hon ska bli ond på riktigt, eftersom hennes goda intentioner bara för med sig lidande. Och invånarna i Oz ger sig ut för att förgöra henne. ■

Efter föreställningen

Här följer förslag på diskussionsämnen och uppgifter som ni kan göra i klassen efter föreställningen. Allt passar inte alla.

Du som lärare vet bäst vad som fungerar för dina elever.

Dramaturgi och karaktär

Samtala om

1. Analysera musikalen utifrån den dramaturgiska kurvan.
2. Välj en av karaktärerna. Vilken utveckling gjorde personen?
3. Var det någon karaktär du fäste dig extra vid?
4. Berätta om en scen som har fastnat hos dig. Vad hände?

”Föds folk onda? Eller har ondskan påtvingats dem?” GLINDA

Samtala om

1. Är människan född ond eller god?

Antingen kan ni diskutera frågan fritt, eller så kan ni göra en debattövning, där lagen argumenterar för att människan är född ond respektive god.

Diskussionen kan skapa möjlighet att reflektera över hur omständigheter, miljö och personliga värderingar kan påverka vilka val en individ gör.

”Okej, bra - lika bra vi får det undanstökat: Nej, jag är inte sjösjuk; ja, jag har alltid varit grön; nej, jag åt inte gräs när jag var liten.”

ELPHABA

Från det att hon föddes har Elphaba bedömts utifrån sin gröna hud. Men det är inte bara Elphaba som behandlas illa i *Wicked* - även andra karaktärer som betraktas som annorlunda, som Doctor Dillamond och Nessarose, far illa.

Det finns tyvärr många exempel på att människor blir uteslutna, dömda, illa behandlade och diskriminerade på grund av bland annat ras, funktionsvariation, kön, sexuell läggning, könsidentitet, religion och kultur.

Samtala om

1. Fundera kring och dela med er av exempel på när människor har behandlats olika på grund av bakgrund eller personliga egenskaper, inklusive de ovan nämnda.

”Men du har förändrat hela mitt liv för gott.” GLINDA OCH ELPHABA

*Som kometen ändrar bana när den möter en sol.
Som en åker kan förvandlas när nåt nytt blir sått.
Vem kan säga om det är till det bättre?
Men du har förändrat hela mitt liv för gott.
Det kanske är så att vi aldrig ses igen här i livet.
Så låt mig säga nu till dig att den jag är, är jag på grund av dig och mig.
Så du finns här som ett avtryck inom mig.
Och våra sagors slut vet ingen än,
men du har skrivit om mitt liv,
som min bästa vän.*

”Sången ”För gott” skrev jag för att försöka uttrycka huvudkaraktärernas känslor när de möts för sista gången. Titeln kom till mig under ett möte med Winnie Holzman (manusförfattaren). Vid ett tillfälle sa Winnie att låten borde handla om hur Elphaba och Glinda har förändrat varandra ”för gott”. Och jag insåg att vi hade sångens titel.

När jag skulle skriva själva låttexten hade jag ett långt samtal med min dotter Jessie. Jag frågade henne vad hon skulle säga till sin bästa vän om hon visste att de aldrig skulle ses igen. Mycket av det Jessie sa blev sedan låtens första vers.”

STEPHEN SCHWARTZ, musik och sångtexter

Berätta för en vän

1. Låt eleverna göra en lista över sådant de skulle säga till sina bästa vänner om vännerna skulle flytta långt bort.
2. I sången ”För gott” uttrycker Glinda och Elphaba hur deras vänskap har haft en djup påverkan på dem. Skriv ett brev till någon som har förändrat ditt liv ”för gott”.

Populär

*Träffar jag nån problematisk,
som är helt okarismatisk,
säger jag 'min vän, du kan väl se på
alla hyllade presentatörer,
stora kommunikatörer -
slog dom sej fram på kunskap?
Tror inte det!
Man blir populär!
För allt handlar om populär.
Och inget om skicklighet,
men personlighet.
Hela hemligheten är
att bli lika populär
som jag!*

GLINDA

Samtala om

1. I sången "Populär" menar Galinda att framgången bakom ledare och stora talare är deras popularitet och inte deras skicklighet. Håller ni med? Diskutera i klassen.
2. Det finns exempel på ledare genom historien som har vunnit framgång och blivit populära för att sedan använda sin makt till att utföra förfärliga handlingar. Ge exempel!
3. Det finns även exempel på personer som har varit impopulära under sin livstid och först efter sin död vunnit anseende på grund av sin skicklighet. Konstnären Vincent Van Gogh är ett exempel. Kan ni komma på fler?
4. Diskutera om popularitet gör en person till en bra ledare. Vad kännetecknar en bra ledare?

**”Men sanningen finns ingen evidens om.
Den är blott nåt vi kommer överens om.”**

TROLLKARLEN

Filosofi

Citat ovan är Trollkarlens. Har han rätt? Är sanning något som inte kan bevisas? Är det bara något vi kommer överens om? Frågan har diskuterat av människan i årtusenden.

Om ni väljer att fördjupa er i frågan kan ni exempelvis utgå ifrån följande fyra sanningbegrepp som ofta förekommer i filosofiska diskussioner.

- Korrespondenssanning
- Koherenssanning
- Intuitiv sanning
- Pragmatisk sanning

Källkritik

Trollkarlen visar tydligt att han kan tänka sig att använda alla möjliga tillvägagångssätt för att säkerställa sin popularitet och genomföra sina planer.

1. Visa eleverna en bild från en tidningsartikel.
2. Kom gemensamt fram till vad som har hänt baserat på vad de ser på bilden.
3. Berätta sedan om den verkliga nyheten bakom bilden. Med hänvisning till Trollkarlens citat ovan, diskutera vad begreppet sanning innebär. Ni kom överens om en sanning, men den visade sig vara en annan.
4. Samtala om källkritik och vikten av att media stödjer nyheter på fakta och objektivitet.
5. Kan en demokrati fungera utan fria medier?
Fria medier ger människor möjligheten att hålla sig informerade om vad som händer i omvärlden men de skapar också möjligheter för människor att komma till tals. En viktig grund i alla demokratier är yttrandefriheten.
Media har också stor makt och kan påverka våra åsikter, liv och hela samhället. Hur kan man förhålla sig till det?

Wicked – en musikal som gör avtryck

av SAMUEL HARJANNE, regissör

När *Wicked* gick upp på Broadway 2003 förändrade den branschens inriktning och lämnade ett märkbart avtryck. Musikalen fyller flera viktiga funktioner; den lyfter fram två kvinnor och deras vänskap, den kommenterar rasism och fördomar på ett insiktsfullt och nytt sätt, den varnar oss för diktaturer och totalitarismens faror. Och den ifrågasätter innebörden av orden god och ond.

Elphaba, den elaka häxan från väst, försöker göra den ena goda gärningen efter den andra men betraktas ändå som ond, farlig och frånstötande. Glinda, den goda häxan, anses vara godheten förkroppsligad, trots att hennes sätt lämnar mycket att önska och trots att hon ibland till och med är elak. Trollkarlen uppfinner en gemensam fiende för att få mer makt och på så sätt lyckas han styra hur invånarna i Oz behandlar landets minoriteter, såsom djuren.

Idag lever vi i en tid av desinformation, populism, krig och polarisering. Vi får ofta berättat för oss vad som är sant, och vad som är rätt och fel. Därmed blir vi även tillsagda vad som är gott och vad som är ont. Vi tenderar att bortse från att det finns olika synsätt och perspektiv – som om vi saknade förmågan att försöka förstå andra sätt att tänka, leva och tro. Om vi inte klarar att genomskåda

desinformation och populism kommer vi att förlora vår kompass och känsla för vad som är just gott och vad som är ont. I såväl krigshärjade länder som till synes stabila demokratier blir minoriteter föremål för eller utsatta för förtryck. ”Den yttersta tragedin är inte de onda människornas brutalitet, utan de goda människornas tystnad.” Martin Luther King Jr.

Jag hoppas att vår uppsättning av *Wicked* fungerar som en ögonöppnare. Jag hoppas att den får dig att fundera över vad det är som gör någon god. Att den uppmuntrar dig att ifrågasätta, tänka själv, våga och agera. Precis som Elphaba gör. För vi kan alla bli Elphabaor och försöka göra vår värld till en bättre plats att leva på. För gott. ■

Musiken tar över när orden inte räcker till

Björn Dobbelaere är dirigent och musikaliskt ansvarig för *Wicked*. Trots det är berättelsen den främsta anledningen till att han arbetar med det han gör.

berättat för LISA IVERSTAM, programredaktör

"Jag arbetade i West End när *Wicked* sattes upp i England 2006. Buzzen var enorm! Alla pratade om det gröna undret. Idag är *Wicked* en av världens mest populära musikaler – bara på Broadway har den spelats över 7 000 gånger.

Wicked älskas av många, men särskilt av unga. En av anledningarna tror jag är att musikalen tar upp ämnen som jämlikhet, rättvisa, kampen för medborgerliga rättigheter och antirasism – utan att vara moraliserande. Och så är det förstås musiken. (---) I *Wicked* hittar vi klassiska tekniker som ledmotiv men även influenser från jazz, pop, rock'n'roll och folkmusik – allt sinnrikt använt för att driva historien framåt. I musiken finns också många underliggande kopplingar. Här tillåts även plötsliga pauser för talad dialog, och oväntade harmoniska förändringar förmedlar förhöjda känslor och stämningar. På så sätt knyter kompositören Schwartz an direkt till oss som lyssnar, nästan på ett undermedvetet plan, och han leder oss snabbt dit han vill. Att studera partituret är som att gå en masterclass i komposition och i byggandet av musikalisk teater.

Förutom de mest välkända sångerna som "Spränga gränserna" (*Defying gravity*), "Populär" (*Popular*) och "För gott" (*For good*), gömmer sig några riktiga juveler i *Wicked*. Jag tycker själv mycket om Trollkarlens sång i andra akten, "Underbar"

(*Wonderful*). Här finns tydliga influenser från ragtime, och de erbjuder lite lättnad, med en twist, från pågående dramatik. En annan låt som ligger mig varmt om hjärtat är "Så länge jag får" (*As long as you're mine*).

För mig är Stephen Schwartz förmåga att berätta en historia genom sång musikalteaterns essens. Musiken förstärker historien och känslorna, men bortom all fantastisk musik är narrativet det centrala. Det måste kännas som den mest naturliga sak i världen att någon brister ut i sång på scenen. När orden inte räcker till tar musiken över, stöttar och driver.

Regissören Samuel Harjanne valde medvetet att besätta rollerna i *Wicked* med unga artister. De gestaltar high school-elever, och han ville att det skulle kännas trovärdigt. Från början var jag lite orolig för om deras ungdomliga röster inte skulle kunna leverera kraften som *Wicked* kräver. Men min oro var obefogad. Ljudväggen som slår emot en när de här artisterna börjar sjunga ... den är oemotståndlig. Vi har verkligen haft tur som har kunnat sätta samman den här ensemblen, ledd av våra utomordentliga huvudrollsinnehavare, Feline Andersson och Anna Salonen.

Men nu är det din tur att svepas bort av *Wicked*. Så nu kör vi. Nu spränger vi gränserna!"

En studie i grönt

Scenografen och kostymdesignern takis vill bevisa för oss i publiken att levande scenkonst är bättre än skärm. Till sin hjälp har han dramaturgi, överraskningsmoment och en explosion av färg. Hur många nyanser av grönt hittar du?

berättat för LISA IVERSTAM, programredaktör

”Det givna rummet och berättelsen är alltid mina utgångspunkter. Jag börjar med att ställa frågor till mig själv. Vilka möjligheter erbjuder scenen och teatern? Hur ser scenen ut? Vad är det vi ska berätta? Var utspelar historien sig? Vad ska scenerna och platserna representera – visuellt och känslomässigt? Var ligger de stora numren? När behövs en överraskning? När ska det gnistra lite extra? När kommer mörkret in? Scenografin ska också svara mot kostymerna och kropparna på scenen, och jag strävar efter att få till ett flöde.

Vi tävlar mot streamingtjänster och mobiler och har en utmaning i att behålla publikens koncentration. Vi vill bevisa att live är bättre än skärm. Jag vill att du som publik ska bli berörd, få nya tankar och associationer men också bli överraskad. Som scenograf behöver jag arbeta med den visuella dramaturgin, bryta symmetrin och kompositionen – det blir trist att titta på samma sak för länge.

Inspirationen hittar jag i konsthistorien och naturen men också i helt vardagliga material – det är spännande att se om de kan användas på något annat sätt. Och jag förhåller mig alltid till ljuset. Ljuset måste vara tätt sammankopplat med scenografin och artisterna iklädda sina kostymer.

Kostymerna är en studie i grönt. Jag har botaniserat bland alla tänkbara

nyanser. Häxjägarna bär till exempel en naturlig grön med inslag av koppar. När vi är i Emerald City hittar vi en stark, knasig, fantasifull smaragdgrön. Med kostymerna vill vi fira färg, mångfald och det gränsöverskridande. Vi har experimenterat med asymmetri, nya former och patinering.

Jag tycker om att arbeta med genomskinlighet. Jag vill inte täcka kropparna – jag vill att de ska andas, att rörelserna ska synas så att kropparna kan kommunicera och bli förlängningar av karaktärerna. Alla kroppar är vackra och jag vill att kostymerna ska fånga, och kanske överdriva, det speciella i varje artist. Någon har kanske en lång nacke, någon annan har uttrycksfulla ögon. Det här har vi ägnat mycket tid åt.

Det finns en otrolig kompetens och yrkesskicklighet i Göteborgs-Operans ateljéer. Det har varit ett mycket glädjefyllt skapande där alla har bidragit med sin kompetens. Operahuset är så långt ifrån en fabrik man kan komma. Här lägger alla sin själ i skapandet och det här är vår hyllning till hantverket. Jag hoppas att du som publik märker det, för allt är för din skull.

Jag önskar dig en gröngnistrande, smaragdkimrande upplevelse.” ■